

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до п. 3 ст. 41 КЗпП України підставою для звільнення особи з ініціативи власника або уповноваженого ним органу є вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи.

Тобто підставою для звільнення за п. 3 ст. 41 КЗпП може бути не будь-який аморальний проступок, а такий, що не сумісний із продовженням даної роботи. І хоча таке звільнення не є дисциплінарним стягненням, при розгляді спорів про поновлення на роботі суд повинен ураховувати час, що минув після вчинення проступку.

Задовольняючи позов про поновлення на роботі, суд першої інстанції обґрунтовано вважав, що позивачку було звільнено лише на підставі загальної характеристики її поведінки і жоден із наведених доводів не може бути підставою для звільнення працівника за вчинення аморального проступку

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 4 березня 2009 р.

(в и т я з)

У лютому 2007 р. Л.В. звернулася до суду з позовом до Бердичівського педагогічного коледжу (далі — Коледж), третя особа — Л.А., про поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Позивачка зазначала, що перебувала в трудових відносинах із Коледжем із 15 серпня 1975 р. на посаді викладача та з 2 вересня 1999 р. була призначена на посаду завідувачої музичним відділом цього навчального закладу, майже 10 років очолювала Республіканське методичне об'єднання голів комісії постановки голосу педучилищ західного регіону, має численні грамоти та заохочення. У 2006 р. вона пройшла чергову атестацію, під час якої були підтверджені її кваліфікаційна категорія «викладач вищої категорії» та звання «старший викладач».

Наказом від 29 січня 2007 р. № 10 трудовий договір із Л.В. щодо обіймання посади викладача було розірвано у зв'язку із вчиненням нею аморальних проступків, які не сумісні з продовженням роботи викладачем, а також достроково розірвано контракт, укладений 26 січня 2004 р. між нею як завідувачою музичним відділом та адміністрацією Коледжу, через порушення його умов у зв'язку із вчиненням Л.В. як завідувачою відділом аморальних дій.

Позивачка зазначала, що із жовтня 2006 р. по січень 2007 р. директор Коледжу створювала їй неможливі умови для праці, обставини, викладені в наказі, не відповідали дійсності, жодних амораль-

них проступків вона не вчиняла, а тому вважала своє звільнення незаконним і просила поновити її на роботі на раніше займаній посаді та стягнути середній заробіток за час вимушеного прогулу.

Рішенням Святошинського районного суду м. Києва від 17 березня 2008 р. позов задоволено. Наказ по Коледжу від 29 січня 2007 р. № 10 про розірвання трудового договору та контракту з Л.В. визнано незаконним, її поновлено на роботі на посаді завідувачої музичним відділом та викладача Коледжу. З відповідача на її користь стягнуто 17 тис. 563 грн середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Апеляційний суд м. Києва рішенням від 7 липня 2008 р. рішення Святошинського районного суду м. Києва від 17 березня 2008 р. скасував й ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив.

У касаційній скарзі Л.В. просила скасувати рішення апеляційного суду, посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права та неправильне застосування норм матеріального права.

Колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив із того, що Л.В. було звільнено лише на підставі загальної оцінки її поведінки, без підтвердження конкретними фактами, що не дає підстав

для висновку про вчинення нею аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи.

При цьому суд урахував стаж її роботи, наявність конфліктної ситуації в колективі та звернення з цього приводу Л.В. у листопаді 2006 р. до міністра освіти та науки України.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи в задоволенні позову, апеляційний суд зазначив, що висновки суду першої інстанції про звільнення Л.В. з роботи лише на підставі загальної оцінки її поведінки суперечать зібраним у справі доказам, і вважав, що суд першої інстанції безпідставно врахував тривалий стаж роботи позивачки в Коледжі, не взяв до уваги постанову суду від 23 серпня 2002 р. про звільнення Л.В. від кримінальної відповідальності на підставі Закону від 5 липня 2001 р. № 2593-III «Про амністію» (далі — Закон № 2593-III), залишивши поза увагою зміст злочинних діянь, у вчиненні яких позивачка обвинувачувалася.

Проте погодитися з такими висновками суду не можна.

Відповідно до п. 3 ст. 41 КЗпП підставою для звільнення особи з ініціативи власника або уповноваженого ним органу є вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи.

Тобто підставою для звільнення за п. 3 ст. 41 КЗпП може бути не будь-який аморальний проступок, а такий, що не сумісний із продовженням даної роботи. І хоча таке звільнення не є дисциплінарним стягненням, при розгляді спорів про поновлення на роботі суд повинен урахувати час, що минув після вчинення проступку.

Обґрунтовуючи правомірність звільнення позивачки за вчинення аморального проступку, апеляційний суд послався на те, що відносно Л.В. порушувалась кримінальна справа за ч. 1 ст. 166 КК 1960 р. (перевищення влади або посадових повноважень), провадження за якою було закрито постановою суду від 23 серпня 2002 р. на підставі Закону № 2593-III, не взявши до уваги, що з часу вчинення інкримінованих їй дій і до звільнення минуло п'ять років.

Відмовляючи в задоволенні позову, апеляційний суд також не взяв до уваги доводи обох сторін щодо неприязних стосунків, які склалися між ними, з приводу чого обидві сторони зверталися до міністра освіти та науки України, начальника управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації; не обґрунтовано розцінив вчинки позивачки як аморальні проступки, тоді як фактично це було проявом її вимогливості до студентів і колег по роботі.

Задовольняючи позов про поновлення на роботі, суд першої інстанції обґрунтовано вважав, що позивачку було звільнено лише на підставі загальної характеристики її поведінки і жоден із наведених доводів не може бути підставою для звільнення працівника за вчинення аморального проступку.

Оскільки апеляційний суд помилково скасував рішення, ухвалене згідно із законом, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України, керуючись статтями 336, 339 ЦПК, касаційну скаргу Л.В. задовольнила: рішення Апеляційного суду м. Києва від 7 липня 2008 р. скасувала, рішення Святошинського районного суду м. Києва від 17 березня 2008 р. залишила без змін.

Відповідно до ст. 1178 ЦК України шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несутлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою.

Якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 8 квітня 2009 р.*

(в и т я з)

У квітні 2006 р. Н.Н. звернулася до суду з позовом у своїх інтересах та інтересах малолітньої дочки Т.К. до С.О., С.А., С.О.М., навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня спеціалі-

зована школа І—ІІІ ступенів — ліцей м. Арциза» (далі — Ліцей), треті особи: відділ освіти Арцизької районної державної адміністрації, Н.Т., про відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

У позові вона послалась на те, що 8 грудня 2005 р. під час шкільної перерви учні 4 класу С.В. і С.М. штовхнули її дочку Т.К., у результаті чого вона впала та отримала легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я. З 9 грудня по 23 грудня 2005 р. дочка не відвідувала заняття, на лікування витрачено 345 грн; дочці завдано також моральної шкоди внаслідок фізичних та моральних страждань. Позивачка просила стягнути з відповідачів 345 грн на відшкодування матеріальної шкоди та 5 тис. грн компенсації за моральну шкоду.

Арцизький районний суд Одеської області рішенням від 5 червня 2008 р. позов задовольнив частково: постановив стягнути з Ліцею на користь Н.Н. 345 грн на відшкодування матеріальної шкоди та 2 тис. грн — моральної шкоди, у решті позову відмовив. У задоволенні позову до С.О., С.А. і С.О.М. також відмовлено. Вирішено питання про судові витрати.

Апеляційний суд Одеської області рішенням від 27 жовтня 2008 р. рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову скасував, у решті — залишив без змін.

Н.Н. звернулася з касаційною скаргою до Верховного Суду України, в якій просила скасувати рішення Арцизького районного суду Одеської області від 5 червня 2008 р. та рішення Апеляційного суду Одеської області від 27 жовтня 2008 р. частково, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права й порушення норм процесуального права, та ухвалити нове рішення, яким позов задовольнити.

Заслухавши доповідача, обговоривши доводи, наведені у скарзі, та перевіrivши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову, апеляційний суд виходив із того, що позивачка не заявляла вимог до Ліцею про відшкодування шкоди, заперечувала проти його залучення до справи, не бажала стягувати з Ліцею кошти на відшкодування шкоди, наполягаючи на стягненні їх з відповідачів С.О., С.А., С.О.М., тому суд першої інстанції вийшов за межі позовних вимог.

З таким висновком суду погодитися не можна.

Суд першої інстанції встановив, що 8 грудня 2005 р. в Ліцеї стався нещасний випадок: під час перерви учні 4 класу — малолітні С.М. та С.В., бігаючи класною кімнатою, збили з ніг ученицю того ж класу Т.К., у результаті чого вона впала та отримала легкі тілесні ушкодження, а саме: забій лівого передпліччя та струс головного мозку, що спричинили короткочасний розлад здоров'я. Було

складено акт, в якому зазначено, що нещасний випадок стався через порушення учнями шкільної дисципліни, невиконання ними вимог статуту школи, порушення нормативних актів про охорону праці з боку класного керівника Н.Т. Постановою оперуповноваженого районного відділу міліції від 9 липня 2007 р. відмовлено в порушенні кримінальної справи за фактом спричинення тілесних ушкоджень за відсутністю в діях С.М. та С.В. складу злочину.

Відповідно до ст. 1178 ЦК шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою.

Якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини.

Аналізуючи встановлені у справі обставини та вимоги закону, суди як першої, так і апеляційної інстанцій правильно дійшли висновку, що шкода, завдана з необережності малолітніми С.В. і С.М. під час їхнього перебування під наглядом навчального закладу, має бути відшкодована останнім, оскільки його працівники неналежним чином виконували покладені на них обов'язки щодо нагляду за малолітніми дітьми, що призвело до нещасного випадку. Зазначена шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення батьків від здійснення виховання та нагляду за малолітніми особами.

Проте, відмовивши в задоволенні позову до навчального закладу, апеляційний суд помилково витлумачив ст. 11 ЦПК про диспозитивність цивільного судочинства, зокрема щодо прав осіб, які беруть участь у розгляді справи, вільно розпоряджатися наданими їм законом матеріальними та процесуальними засобами захисту.

Відповідно до положень ст. 213 ЦПК на суд покладено обов'язок ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого рішення у справі.

Так, у ст. 33 ЦПК встановлено, що суд за клопотанням позивача, не припиняючи розгляду справи, замінює первісного відповідача належним відповідачем, якщо позов пред'явлено не до тієї особи, яка має відповідати за позовом, або залучає до участі

у справі іншу особу як співвідповідача. У разі відсутності згоди на це позивача суд залучає до участі в справі іншу особу як співвідповідача.

Виходячи з положень ст. 1178 ЦК, суд першої інстанції виконав свій процесуальний обов'язок, залучивши до участі у справі Ліцей, і жодним чином не порушив принципу диспозитивності, поклавши на навчальний заклад відповідальність за заподіяну шкоду.

Отже, апеляційний суд скасував судові рішення, ухвалені згідно із законом. Тому, керуючись статтями 336, 339 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу Н.Н. задовольнила частково: рішення Апеляційного суду Одеської області від 27 жовтня 2008 р. скасувала, а рішення Арцизького районного суду Одеської області від 5 червня 2008 р. залишила в силі.

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що позивач як засуджений за вчинення злочину зі звільненням від покарання вважається таким, що не має судимості, а тому підстави для його звільнення із займаної посади за п. 5 ст. 30 Закону України «Про державну службу» не було.

Таким чином, рішення судів касаційної та апеляційної інстанцій підлягають скасування, а рішення суду першої інстанції — залишенню в силі

ПОСТАНОВА Іменем України

20 жовтня 2009 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши в порядку провадження за винятковими обставинами у відкритому судовому засіданні за скаргою Якобчука В.І. на ухвалу Вищого адміністративного суду України від 20 березня 2009 р. справу за його позовом до Головної державної інспекції з карантину рослин України Міністерства аграрної політики України (далі — Держінспекція) про скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, **встановила:**

У вересні 2007 р. Якобчук В.І. звернувся до суду з позовом до Держінспекції про скасування наказу від 27 серпня 2007 р. № 138-ОС «Про звільнення начальника Державної інспекції з карантину рослин по Закарпатській області Якобчука В.І.» (далі — наказ № 138-ОС), поновлення на роботі на посаді начальника Державної інспекції з карантину рослин по Закарпатській області (далі — Інспекція) та стягнення з відповідача середньомісячного заробітку за час вимушеного прогулу в розмірі 5 тис. 733 грн 84 коп.

Позивач указав, що з 25 березня 2005 р. він працював на посаді начальника Інспекції.

6 серпня 2007 р. вироком Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області, який набув законної сили, його було визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК. На

підставі підпункту «б» ст. 1 Закону від 19 квітня 2007 р. № 955-V «Про амністію» (далі — Закон № 955-V) позивача звільнено від основного та додаткового покарання.

27 серпня 2007 р. наказом Держінспекції Якобчука В.І. звільнено із займаної посади на підставі п. 5 ст. 30 Закону від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII «Про державну службу» (далі — Закон № 3723-XII).

Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач послався на те, що оспорюваний наказ є незаконним і підлягає скасування, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 88 КК він є особою, яка не має судимості. Крім того, всупереч вимогам ч. 3 ст. 40 КЗпП його було звільнено з роботи під час перебування на лікарняному.

Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області постановою від 23 жовтня 2007 р. позов задовольнив: наказ Держінспекції скасував; поновив Якобчука В.І. на посаді начальника Інспекції; постановив стягнути з відповідача на користь позивача середньомісячний заробіток за час вимушеного прогулу в розмірі 5 тис. 733 грн 84 коп.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову, суд першої інстанції дійшов висновку, що Якобчук В.І. як засуджений за вчинення злочину зі звільненням від покарання вважається таким, що не має судимості, тому підстави для його звільнення із займаної посади не було. Крім того, звільнення позивача відбулося в період його тимчасової непрацездатності, що суперечить вимогам ч. 3 ст. 40 КЗпП.

* Публікується повний текст судового рішення з незначною редакційною правкою.

Львівський апеляційний адміністративний суд постановою від 14 липня 2008 р., залишеною без змін ухвалою Вищого адміністративного суду України від 20 березня 2009 р., рішення суду першої інстанції скасував, у задоволенні позовних вимог відмовив.

Судові рішення мотивовані тим, що оскільки стосовно Якобчука В.І. було винесено обвинувальний вирок за вчинення ним умисного діяння з використанням службового становища, його судимість є несумісною із займаною посадою, перебуваючи на якій він і вчинив службовий злочин.

У скарзі до Верховного Суду України Якобчук В.І. просив ухвалені рішення касаційного та апеляційного судів скасувати, а рішення суду першої інстанції залишити в силі.

Відповідно до ч. 1 ст. 47 Закону від 7 лютого 2002 р. № 3018-III «Про судоустрій України» Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції, який здійснює правосуддя та забезпечує однакове застосування законодавства всіма цими судами.

Заслухавши представників сторін, перевіrivши за матеріалами справи наведені у скарзі доводи та заперечення на них, виходячи із необхідності формування єдиної практики, забезпечення однакового застосування судами законодавства, запобігання порушенням ними норм матеріального і процесуального права під час розгляду аналогічних справ, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про наявність підстав для задоволення скарги.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що з 25 березня 2005 р. до 27 серпня 2007 р. позивач працював на посаді начальника Інспекції.

Вироком Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 6 серпня 2007 р., що набрав законної сили, Якобчука В.І. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, і призначено йому покарання у вигляді одного року шести місяців обмеження волі з позбавленням права обіймати керівні посади на підприємствах, установах та організаціях строком на один рік. На підставі п. «б» ст. 1 Закону № 955-V позивача було звільнено від призначеного судом основного та додаткового покарання.

27 серпня 2007 р. наказом Держінспекції Якобчука В.І. звільнено з посади начальника Інспекції на підставі п. 5 ст. 30 Закону № 3723-XII у зв'язку з виникненням обставин, що перешкоджають перебуванню державного службовця на державній службі.

Згідно зі ст. 12 цього Закону не можуть бути обраними або призначеними на посаду в держав-

ному органі та його апараті, зокрема, особи, які мають судимість, що є несумісною із зайняттям посади.

У п. 5 ст. 30 Закону № 3723-XII встановлено, що крім загальних підстав, передбачених КЗпП, державна служба припиняється, зокрема, у разі виявлення або виникнення обставин, що перешкоджають перебуванню державного службовця на державній службі (ст. 12 цього Закону).

Відповідно до ч. 1 ст. 88 КК особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості. Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або звільнені від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості (ч. 3 ст. 88 КК).

Згідно із ч. 2 ст. 86 КК законом про амністію особи, які вчинили злочин, можуть бути повністю або частково звільнені від кримінальної відповідальності чи від покарання. Тобто особи, звільнені від покарання та яким покарання судом призначається, але у вироку постановляється про його остаточне і безумовне невиконання, визнаються такими, що не мають судимості.

Оскільки вироком Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 6 серпня 2007 р., що набрав законної сили, Якобчука В.І. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК і йому призначено покарання, проте на підставі п. «б» ст. 1 Закону № 955-V останнього від відбування призначеного судом основного та додаткового покарання звільнено, то суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що позивач є несудимою особою, а тому підстави для його звільнення із займаної посади за п. 5 ст. 30 Закону № 3723-XII не було.

Таким чином, скарга Якобчука В.І. підлягає задоволенню, рішення судів касаційної та апеляційної інстанцій скасуванню, а рішення суду першої інстанції — залишенню в силі.

На підставі наведеного та керуючись статтями 241—243 КАС колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **п о с т а н о в и л а:**

Скаргу Якобчука В.І. задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 20 березня 2009 р. та постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 14 липня 2008 р. скасувати.

Постанову Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 23 жовтня 2007 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Задовольняючи позов, господарські суди всіх інстанцій не звернули увагу на те, що згідно із ч. 3 ст. 376 ЦК України право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки в установленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно. За цих обставин суду належало з'ясувати, чи вирішував компетентний орган за зверненням позивача питання про надання останньому земельної ділянки, розташованої під збудованим нерухомим об'єктом, такого цільового призначення, яке передбачає можливість будівництва на ній

ПОСТАНОВА

Судової палати у господарських справах Верховного Суду України

від 10 лютого 2009 р.

(в и т я г)

У червні 2007 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Промінформ» (далі — Товариство) звернулося до Господарського суду АР Крим із позовом до Євпаторійської міської ради (далі — Міськрада), управління економіки Євпаторійської міської ради (далі — Управління), дочірньої компанії «Мегатрейд-Юг» (далі — Компанія), за участю третьої особи, яка не заявляла самостійних вимог на предмет спору, — Кримського республіканського підприємства «Бюро реєстрації та технічної інвентаризації м. Євпаторії» (далі — БТІ), про визнання права власності на об'єкти нерухомості та відшкодування шкоди в сумі 14 тис. 494 грн.

Під час розгляду справи позивач неодноразово уточнював та змінював позовні вимоги. В останньому уточненні позивач просив припинити право власності територіальної громади м. Євпаторії в особі Міськради на об'єкти нерухомості, а саме: кафе «Обжора» та кафе «Експресс», розташовані в парку ім. Фрунзе у м. Євпаторії; визнати за позивачем право власності на спірні новостворені об'єкти нерухомості: кафе літ. «Н-1», літ. «О-01», навіси, огороження, замощення двору; стягнути з Товариства на користь Міськради й Управління 43 тис. 807 грн на відшкодування шкоди, заподіяної позивачем внаслідок загибелі об'єктів оренди — кафе «Обжора» та кафе «Експресс».

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що на підставі рішення Євпаторійського міськвиконкому від 13 лютого 1998 р. № 35 дочірнє підприємство комунального підприємства «Промінформ» (далі — ДПКП), правонаступником якого є Товариство, замовило технічний висновок і виконавчий проект із розстановкою технологічного устаткування літнього майданчика з торговим павільйоном у м. Євпаторія. Проектна документація в установленому порядку погоджена управлінням архітектури і містобудування Міськради. За заявою і за рахунок коштів ДПКП був розроблений робочий проект водопостачання і каналізації

об'єкта будівництва. Після завершення будівництва об'єкта «кафе з літнім майданчиком» останній був у встановленому порядку прийнятий в експлуатацію як тимчасовий об'єкт, що підтверджується актом державної технічної комісії про готовність тимчасового об'єкта громадського обслуговування до експлуатації. На підставі рішення виконкому Міськради від 26 жовтня 2001 р. № 460 «Про внесення змін до рішення виконавчого комітету № 212/2 від 28 травня 1999 р. «Про зняття об'єктів паркової зони з балансу управління житлово-комунального господарства» право власності на зазначений об'єкт нерухомості зареєстроване за територіальною громадою м. Євпаторії.

За договором від 1 червня 2001 р. між Управлінням та позивачем спірний об'єкт, який отримав назву кафе-бар «Обжора», переданий останньому в орендне користування. Дію цього договору оренди сторони неодноразово продовжували на підставі додаткових угод від 26 квітня 2005 р. та 15 березня 2006 р.

Крім того, для обслуговування кафе «Обжора» позивачу в установленому порядку надана в оренду на строк до 30 квітня 2008 р. земельна ділянка загальною площею 264,3 кв. метра.

Водночас на суміжній земельній ділянці знаходилося кафе «Експресс». Цей об'єкт нерухомості та земельна ділянка для його обслуговування загальною площею 201,4 кв. метра перебували в орендному користуванні Компанії.

1 лютого 2006 р. Товариство та Компанія уклали договір про взаємне співробітництво, на виконання якого позивач зніс тимчасові об'єкти — кафе «Обжора» і кафе «Експресс» — та побудував нові об'єкти нерухомості.

Право власності на новостворене майно за умовами зазначеного договору набуває позивач, на якого водночас покладається обов'язок відшкодувати шкоду, заподіяну внаслідок загибелі об'єктів оренди.

При цьому позивач, посилаючись на статті 331, 376, 392 ЦК, просив визнати за ним право власності на нерухоме майно, оскільки останнє було створене позивачем.

Господарський суд АР Крим рішенням від 12 липня 2007 р. позов задовольнив: припинив право власності територіальної громади м. Євпаторія в особі Міськради на колишні об'єкти нерухомості — кафе «Обжора» та кафе «Експресс»; визнав за Товариством право власності на спірні новостворені об'єкти, зокрема, кафе літ. «Н-1», літ. «О-01», навіси, огороження, замощення двору; постановив стягнути з Товариства на користь Міськради й Управління шкоду, заподіяну внаслідок загибелі об'єктів оренди (кафе «Обжора» і кафе «Експресс»), в сумі 43 тис. 807 грн. Рішення вмотивовано тим, що будівництво спірних об'єктів нерухомості здійснене Товариством за рахунок власних коштів на місці орендованих ним та Компанією відповідно кафе «Обжора» та кафе «Експресс», які були повністю знищені в процесі будівництва нових об'єктів, що підтверджено наявними у матеріалах справи доказами. Державні органи, органи місцевого самоврядування, а також треті особи участі у створенні спірних об'єктів нерухомості не брали. Той факт, що вони є об'єктами нерухомості в розумінні чинного законодавства, підтверджується матеріалами БТІ (об'єкти мають фундаменти, стіни, приєднані до водопроводу, каналізації, електрифіковані) та впливає з характеру проведених позивачем робіт (розробка ґрунту, облаштування фундаменту, кладка стін, прокладка комунікацій тощо), тобто майно неможливо відокремити від земельної ділянки без спричинення шкоди.

Суд, посилаючись на приписи ст. 376 ЦК, також не взяв до уваги заперечення Міськради про самовільне будівництво, оскільки об'єкти нерухомості побудовані на орендованих позивачем та Компанією земельних ділянках і їх будівництво не порушує прав третіх осіб.

При цьому суд посилається на статті 181, 328, 331, 392, 779 ЦК та статті 55, 133, 134 ГК.

Севастопольський апеляційний господарський суд постановою від 11 вересня 2007 р. та Вищий господарський суд України постановою від 14 жовтня 2008 р. зазначене рішення залишив без змін з тих самих підстав.

22 січня 2008 р. колегія суддів Верховного Суду України за касаційним поданням Генерального прокурора України порушила провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 14 жовтня 2008 р. У касаційному поданні Генеральний прокурор просив скасувати всі зазначені судові рішення у справі та передати її на новий розгляд до суду першої інстанції з мотивів порушення норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши наведені у касаційному поданні доводи, перевіrivши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України визнала, що подання підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін рішення місцевого та апеляційного господарських судів, якими припинене право власності територіальної громади м. Євпаторія в особі Міськради на об'єкти нерухомості (колишні кафе «Обжора» і «Експресс»), які розташовувались у парку ім. Фрунзе у м. Євпаторії, та визнане за Товариством право власності на нові об'єкти нерухомості, розташовані у цьому ж парку, Вищий господарський суд України погодився з висновками попередніх інстанцій щодо застосування до спірних правовідносин положень статей 331, 376 ЦК, якими визначаються загальні підстави та порядок набуття права власності на нове майно, а також правовий режим самочинного будівництва.

При цьому Вищий господарський суд України зазначив, що, здійснивши будівництво нових капітальних споруд замість самовільно знесених об'єктів оренди, позивач та Компанія не порушили вимоги законодавства та права третіх осіб, а отже, позивач правомірно пред'явив позов про визнання за ним права власності на спірні об'єкти нерухомості, який підставно задоволений судами.

Проте з цим погодитись не можна з огляду на таке.

Задовольняючи позов, господарські суди всіх інстанцій безпідставно застосували до спірних правовідносин положення ст. 331 ЦК, яка визначає загальні підстави та порядок набуття права власності на нове майно, яке створене з додержанням вимог закону та інших правових актів, однак не регулює правовий режим самочинного будівництва.

Водночас поняття «самочинне будівництво», а також правові підстави та умови визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно визначені у ст. 376 ЦК, яка є спеціальною в регулюванні спірних правовідносин, оскільки унормовує відносини, що виникають у тих випадках, коли вимоги закону та інших правових актів при створенні нової речі (самочинному будівництві) були порушені.

Задовольняючи позов, господарські суди всіх інстанцій не звернули увагу на те, що згідно з ч. 3 ст. 376 ЦК право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки в установленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно. За цих обставин суду належало з'ясувати, чи вирішував компетентний орган за зверненням позивача питання про надання останньому земельної

ділянки, розташованої під збудованим нерухомим об'єктом, такого цільового призначення, яке передбачає можливість будівництва на ній.

Крім того, суди не взяли до уваги приписи ст. 95 ЗК та ст. 25 Закону від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV «Про оренду землі», відповідно до яких орендар як тимчасовий землекористувач (з урахуванням умов надання земельної ділянки та її цільового призначення) має право споруджувати жилі будинки, виробничі й інші будівлі та споруди лише за умови згоди на це орендодавця.

Вирішуючи спір за позовною вимогою про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок загибелі орендованих об'єктів комунальної власності, господарські суди також не врахували, що відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду згідно з установленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

З матеріалів справи вбачається, що Міськрада та Управління (відповідачі у справі) не зверталися до суду з вимогою про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок загибелі об'єктів комунальної власності, що перебували в оренді позивача та Компанії.

У той же час, прийнявши до розгляду і задовольнивши позов Товариства до самого себе про стягнення на користь Міськради та Управління

43 тис. 807 грн. на відшкодування шкоди, заподіяної ним внаслідок загибелі об'єктів оренди, господарські суди не з'ясували, на захист якого саме порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу Товариства спрямована ця позовна вимога. Суди також не звернули увагу на ту обставину, що за цією вимогою в особі Товариства позивач одночасно виступав у справі як позивач і відповідач, а отже, не надали їй оцінку щодо відповідності вимогам процесуального законодавства.

Отже, вирішуючи юридичну долю спірного майна, зокрема постановляючи рішення про задоволення позову та визнання права власності на це майно за позивачем, господарські суди неповно з'ясували обставини справи щодо дійсних прав та обов'язків сторін, а також допустили неправильне застосування норм матеріального права, обґрунтувавши судові рішення правовими нормами, що не підлягали застосуванню до спірних правовідносин, та водночас не застосували правові норми, які належало застосувати.

Таким чином, помилкове застосування судом норм процесуального та матеріального права призвело до неправильного вирішення спору.

Враховуючи наведене, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України, керуючись статтями 111¹⁷—111²¹ ГПК, касаційне подання Генерального прокурора України задовольнила: постанови Вищого господарського суду України від 14 жовтня 2008 р. і Севастопольського апеляційного господарського суду від 11 вересня 2007 р. та рішення Господарського суду АР Крим від 12 липня 2007 р. скасувала і передала справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» з КК України виключено ст. 188.

Відповідно до п. 6 Прикінцевих положень зазначеного Закону кримінальні справи стосовно осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 188 КК України, підлягають перегляду для вирішення питання про зміну кваліфікації дій цих осіб на інші відповідні частини статей цього Кодексу.

Неврахування судом зазначених положень Закону і безпідставне звільнення особи від покарання потягло скасування вироку

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 22 вересня 2009 р.

(в и т я з)

Сакський міськрайонний суд АР Крим ви-
роком від 5 вересня 2007 р. засудив 3. за ч. 2 ст. 188

КК на вісім років позбавлення волі; за ч. 1 ст. 188
КК на три роки позбавлення волі; за ч. 3 ст. 185

КК на шість років позбавлення волі; за ч. 3 ст. 15 і ч. 2 ст. 188 КК на п'ять років позбавлення волі; за ч. 2 ст. 307 КК на шість років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є його власністю; за ч. 1 ст. 311 КК на два роки обмеження волі; за ч. 3 ст. 313 КК на шість років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є його власністю; за ч. 2 ст. 317 КК на шість років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є його власністю. На підставі ст. 70 КК за сукупністю злочинів З. визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на вісім років.

Ладижинський міський суд Вінницької області постановою від 6 червня 2008 р. цей вирок привів у відповідність із Законом від 15 квітня 2008 р. № 270-VI «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» (далі — Закон) та звільнив від призначеного вироком Сакського міськрайонного суду АР Крим від 5 вересня 2007 р. покарання за вчинення злочинів, передбачених ч. 1 ст. 188, ч. 2 ст. 188, ч. 3 ст. 15 і ч. 2 ст. 188 КК, та призначив за сукупністю злочинів, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 311, ч. 3 ст. 313, ч. 2 ст. 317 КК, покарання у виді позбавлення волі на шість років з конфіскацією всього майна, яке є його власністю.

В апеляційному порядку справа не розглядалась.

У касаційному поданні прокурор послався на неправильне застосування судом кримінального закону, оскільки замість зміни кваліфікації вчиненого З. злочинного діяння відповідно до вимог п. 6 Перехідних положень Закону засуджений на підставі ч. 2 ст. 74 КК був звільнений від покарання за ч. 1 ст. 188, ч. 2 ст. 188, ч. 3 ст. 15 і ч. 2 ст. 188 КК, що призвело до безпідставного пом'якшення йому покарання.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши наведені у поданні доводи, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що подання підлягає задоволенню з таких підстав.

Законом з КК виключено ст. 188. Відповідно до п. 6 Прикінцевих положень Закону кримінальні справи стосовно осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 188 КК, підлягають перегляду для вирішення питання про зміну кваліфікації дій цих осіб на інші відповідні частини статей КК.

Проте суд зазначених вимог закону не дотримався і безпідставно звільнив З. від покарання.

У зв'язку з цим колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України скасувала постанову Ладижинського міського суду Вінницької області від 6 червня 2008 р. щодо З., а матеріали справи направила на новий судовий розгляд.

Відповідно до положень ст. 335 КПК України міра покарання, обрана судом, повинна бути визначена таким чином, щоб при виконанні вироку не виникло жодних сумнівів щодо виду й розміру покарання, призначеного судом. Порушення судом зазначених вимог закону потягло скасування вироку

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 26 листопада 2009 р.*

(в и т я г)

Апеляційний суд Донецької області вироком від 30 червня 2009 р. засудив: Д. — за пунктами 10, 12 ч. 2 ст. 115 КК, ч. 4 ст. 152 КК до покарання, конкретно не визначеного судом; К. — за пунктами 10, 12 ч. 2 ст. 115 КК, ч. 4 ст. 152 КК до покарання, конкретно не визначеного судом; С. — за пунктами 10, 12 ч. 2 ст. 115 КК, ч. 4 ст. 152 КК до покарання, конкретно не визначеного судом.

Постановлено стягнути із засуджених солідарно на користь потерпілої Л. 1 тис. 197 грн матеріальної шкоди і по 15 тис. грн з кожного моральної шкоди, а також моральну шкоду на користь потерпілої Л.М. по 15 тис. грн з кожного засудженого.

Зазначено, що підлягає стягненню з Д., К. та С. солідарно 2 тис. грн на користь Л. за надання їй юридичної допомоги.

Згідно з вироком суду Д., К. та С. засуджені за те, що вони 20 квітня 2008 р. приблизно о 4 годині 30 хвилин, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, вчинили умисне вбивство, поєднане із згвалтуванням потерпілої Л.В.

Захисник засудженого С. у касаційній скарзі просив вирок апеляційного суду скасувати, а справу направити на новий судовий розгляд, пославшись на те, що вина його підзахисного у вчиненні злочинів не доведена, висновки суду не відповідають фактичним обставинам справи.

Захисник засудженого Д. у касаційній скарзі просив вирок апеляційного суду щодо засудженого Д. скасувати, а справу направити на нове розслідування. Він вважав, що вина Д. в інкримінованих йому злочинах не доведена, висновки суду не відповідають фактичним обставинам справи і не підтверджуються доказами. Також зазначив, що допит Д. як підозрюваного був проведений з порушенням вимог ст. 43¹ КПК.

Захисник засудженого К. просив вирок апеляційного суду скасувати через односторонність та неповноту слідства, а також невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи, а справу направити на додаткове розслідування.

Засуджені К. та Д. у касаційних скаргах навели доводи, подібні доводам захисників.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у касаційних скаргах, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вони підлягають задоволенню частково з таких підстав.

Відповідно до вимог частин 1, 4 ст. 335 КПК у резолютивній частині обвинувального вироку повинні бути зазначені: прізвище, ім'я та по батькові підсудного; кримінальний закон, за яким підсудного визнано винним; покарання, призна-

чене підсудному по кожному з обвинувачень, що визнані судом доведеними; остаточна міра покарання, обрана судом. Міра покарання повинна бути визначена таким чином, щоб при виконанні вироку не виникло жодних сумнівів щодо виду і розміру покарання, призначеного судом.

На необхідність додержання вимог КПК про мотивування у вирокі висновків щодо виду і розміру призначеного засудженому покарання звертається увага судів у п. 29 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Проте апеляційний суд зазначені вимоги КПК не виконав.

Як убачається з вироку, суд визнав винними Д., К. та С. у вчиненні зазначених злочинів, але покарання за ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 152 та ст. 70 КК кожному із засуджених не призначив.

Оскільки апеляційний суд при постановленні вироку допустив істотні порушення вимог кримінально-процесуального закону та неправильно застосував кримінальний закон, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України скасувала вирок Апеляційного суду Донецької області від 30 червня 2009 р. щодо К., Д. та С., а справу направила на новий судовий розгляд у той же суд.

Рішення суду про закриття кримінальної справи щодо невстановленої особи про злочин, передбачений ч. 1 ст. 185 КК України, визнано помилковим, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 49 цього Кодексу таку кримінальну справу може бути закрито лише у тому випадку, коли з дня вчинення злочину минуло 15 років

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 22 жовтня 2009 р.

(в и т я г)

Жмеринський міськрайонний суд Вінницької області постановою від 24 березня 2008 р. закриття кримінальну справу, порушену 23 травня 1999 р. за ч. 1 ст. 81 КК 1960 р., та змінив кваліфікацію у справі на ч. 1 ст. 185 введеного в дію 2001 р. нового КК на підставі статей 12, 49 КК, ст. 11¹ КПК.

В апеляційному порядку постановою не розглядалась.

Згідно з постановою 5 травня 1999 р. на чотирьох напіввагонах було виявлено відсутність 11 кріпильних кришок, чотирьох рукавів повітропроводу, оглядової кришки підводної труби та роз'єднувального крана на суму 2 тис. 364 грн.

За цим фактом 23 травня 1999 р. порушено кримінальну справу за ч. 1 ст. 81 КК 1960 р.

У зв'язку з введенням у дію нового КК кваліфікацію у справі було змінено з ч. 1 ст. 81 КК 1960 р. на ч. 1 ст. 185 КК.

У касаційному поданні заступник прокурора Вінницької області порушив питання про скасування постанови та направлення справи на новий судовий розгляд у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону та істотним порушенням кримінально-процесуального закону.

Прокурор зазначив, що суд безпідставно закриття кримінальну справу, оскільки особу не встановлено, а з моменту вчинення злочину не минуло 15 років.

(Продовження на с. 38)

зводяться тільки до внесення відповідних позначок (записів) до вантажної митної декларації, що не можна вважати вирішенням проблеми.

Аналіз судової практики господарських та адміністративних судів, які нині розглядають цю категорію справ за участю митних органів, показує, що суди знову ж таки через невизначеність у законі неправильно розуміють питання відмови у митному оформленні (ст. 80 МК) та визначення митної вартості товару. Зокрема, в п. 3 Порядку оформлення й використання Картки відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні чи пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон України, затвердженому наказом Держмитслужби від 12 грудня 2005 р. № 1227, зареєстрованому у Міністерстві юстиції України 26 грудня 2005 р. за № 1562/11842, передбачено, що зазначена Картка формується в електронному вигляді посадовою особою митного органу, яка з огляду на обставини (заборону на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; відсутність документів, потрібних для здійснення митного оформлення чи пропуску товарів і транспортних засобів через митний кор-

дон України тощо) прийняла рішення про відмову. Жодні інші обставини (у тому числі неправильне обчислення митної вартості) не можуть бути підставами для відмови у здійсненні митного оформлення.

Сучасні тенденції розвитку законодавства України з урахуванням Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98, потребують узгодженості, гармонізації, досягнення смислової і термінологічної єдності правових понять, у тому числі й у сфері митного законодавства. Як убачається з наведеного, перевага має бути віддана вдосконаленню експліцитного змісту закону, зокрема, щодо уточнення поняття митної вартості, підстав для її визначення митним органом, способів захисту своїх прав і зазначеним органом, і декларантом. Проаналізовані у статті проблеми можуть бути вирішені також шляхом тлумачення судом положень митного законодавства та його застосування при визначенні митної вартості у відповідній постанові Пленуму Верховного Суду України, яка б містила і шляхи вирішення колізій.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

(Закінчення. Початок ухвали див. на с. 13)

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені в касаційному поданні, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що подання підлягає задоволенню частково з таких підстав.

Відповідно до вимог ст. 398 КПК підставою для скасування чи зміни вироку, ухвали чи постанови є, зокрема, істотне порушення кримінально-процесуального закону та неправильне застосування кримінального закону.

Як убачається з матеріалів справи, особу або осіб, які вчинили злочин, передбачений ч. 1 ст. 81 КК 1960 р., у цій справі не встановлено, до кримінальної відповідальності ніхто не притягнутий, обвинувальний висновок не складено.

Згідно з ч. 3 ст. 11¹ КПК справу, в якій у ході досудового розслідування не встановлено особу, яка вчинила злочин, суд вправі закрити за наявності підстави, передбаченої у ч. 2 ст. 49 КК.

Цією нормою КК врегульовані особливості перебігу строків давності у разі ухилення особи, яка вчинила злочин, від слідства або суду та встановлено, що така особа звільняється від кримі-

нальної відповідальності, якщо з часу вчинення злочину минуло 15 років. Пославшись у ч. 3 ст. 11¹ КПК на ч. 2 ст. 49 КК як на підставу для закриття справи, в якій не встановлену особу, яка вчинила злочин, закон визначив, що і такі справи можуть бути закриті за умови, якщо з часу злочину минуло 15 років (за винятком випадку, визначеного ч. 4 ст. 49 КК).

Оскільки в цій справі особу не встановлено і п'ятнадцятирічний термін з дня вчинення злочину, передбачений ч. 2 ст. 49 КК, не минув, рішення суду про закриття справи у зв'язку із закінченням строків давності є таким, що суперечить вимогам кримінально-процесуального та кримінального законів, внаслідок чого зазначена постанова підлягає скасуванню.

Враховуючи, що у справі необхідно встановити особу або осіб, які вчинили злочин, передбачений ч. 1 ст. 81 КК 1960 р., з'ясувати обставини його вчинення та виконати інші вимоги, передбачені кримінально-процесуальним законом, постанову Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області від 24 березня 2008 р. скасовано, а справу направлено на нове розслідування.